

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

‘Heldere strategie in strijd tegen klimaatopwarming ontbreekt’

In gesprek met Dick Benschop

door *Frank van den Heuvel & Paul van Velthoven*

Van den Heuvel is directeur Public Affairs bij TNO en Van Velthoven is lid van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*.

In de strijd tegen de klimaatopwarming ontbreekt het aan een heldere strategie van de Europese overheid, meent Dick Benschop, voormalig staatssecretaris Buitenlandse Zaken in het kabinet-Kok II en sinds vorig jaar november president-directeur van Shell Nederland. Vermindering van de uitstoot van CO₂ moet volgens hem absolute prioriteit krijgen om in de buurt te komen van de klimaatdoelstellingen. ‘Al het andere is bijzaak.’

Shell werkt nadrukkelijk mee aan het proces van verduurzaming en energietransitie en praat ook volop mee in het debat daarover. Wat is Shells belangrijkste drijfveer daarvoor?

‘We gebruiken het woord duurzaamheid als zodanig niet vaak. Maar het raakt in de eerste plaats het hart van ons als energieproducerend bedrijf: het gaat om de toekomst van de energievoorziening en de transitie

die plaats moet vinden. De tweede dimensie houdt verband met het feit dat je niet naar het energiesysteem kunt kijken zonder rekening te houden met de water- en voedselvoorziening. Die systemen raken elkaar en hebben overlappende claims. Ten slotte: we bestaan al honderdtwintig jaar en we willen zeker nog honderdtwintig jaar bestaan. Dat kun je ook als een aspect van duurzaamheid zien. Wat dat betreft heeft Shell natuurlijk al de nodige ontwikkelingen doorgemaakt.’

Je hoort overal dat we met de olie-, gas- en kolenvoorraden nog enkele decennia vooruit kunnen. Met welke scenario's houdt u rekening?

‘Wij steken veel tijd in samenwerking met denktanks, met externe instituten om de grote trends te begrijpen in de wereld, de zogenaamde *hard truths* in onze scenario's. De eerste is dat de vraag naar energie geweldig groeit. Dat komt door bevolkingsgroei. We hebben nu zeven miljard mensen sinds eind vorig jaar. De overgang van zes naar zeven miljard heeft slechts twaalf jaar geduurd. We denken dat we in 2050 rond de negen miljard zitten. Wat daar nog eens bij komt is dat heel veel mensen uit de situatie van absolute armoede zijn gekomen en de eerste stappen op weg hebben gezet naar een hoger levenspeil. In het Verre Oosten, in China, in India en ook in Afrika gaan individuen en samenlevingen door een zeer energie-intensieve fase heen: zij zullen in de nabije toekomst alleen maar meer energie gaan gebruiken. In het stabiele Europa denk je dat het energieprobleem heel gemakkelijk op te lossen is. Maar wereldwijd gaat het om ontzagwekkende aantallen mensen die uit een heel armoedige situatie komen. We kunnen niet tegen die mensen zeggen: “Sorry, leef maar van een dollar per dag.”

‘De tweede harde waarheid is dat olie en gas niet snel opraken. Maar de gemakkelijke, goedkope voorraden, met name op oliegebied, kunnen moeilijker de vraag bijhouden en bij de moeilijke voorraden speelt het probleem van het investeringstempo. We zeggen niet: “Het is morgen op.” Het zou een misvatting zijn om op die gedachte het beleid te baseren. Wel is het zo dat het investeringstempo moeite heeft om de vraag

FOTO: SHELL INTERNATIONAL

bij te houden. Bij gas ligt dat al wat anders. De gasvoorraden zijn veel groter dan we tot voor kort dachten en blijken gemakkelijker te exploiteren. De verwachting is dat we bij het huidig verbruik nog 250 jaar aan gasvoorraad hebben, en dat is misschien nog een conservatieve schatting. En dan de derde harde waarheid: de uitstoot van CO₂. Ook al houden de eerste en de tweede elkaar in evenwicht, dan blijft het probleem van de CO₂-uitstoot en de klimaatverandering.’

Terecht zegt u dat de Derde Wereld een welvaartsniveau krijgt waardoor ze meer energie gaat gebruiken. De vraag is dan: moeten we op de traditionele manier doorgaan gezien het nadeel van fossiel, de CO₂-uitstoot? Zijn er alternatieven?

‘Een energiebedrijf als het onze ontwikkelt energiebronnen op veel plekken in de wereld in verschillende vormen, met verschillende risico's en met verschillende techno-

logieën. Dan kan het gaan om schaliegas in Amerika of in China, olieontwikkeling in het Midden-Oosten. Of gasontwikkeling in Australië. Die opties kun je ook op verschillende momenten inzetten. Sommige zijn voor dit decennium, andere voor later.'

Benschop wijst dan op vijf ontwikkelingen bij zijn bedrijf. De eerste is dat Shell verandert van een oliebedrijf via een olie- en gasbedrijf naar in meerderheid een gasbedrijf. In 2012 is het nog fiftyfifty. Aanzienlijk minder CO₂-uitstoot wordt vooral bereikt door minder kolen en meer gas te gebruiken om elektriciteit op te wekken. Daar komt nog helemaal geen nieuwe technologie aan te pas. Hij noemt dat misschien wel de belangrijkste bijdrage die Shell aan het CO₂-probleem in de wereld levert: de ontwikkeling van conventioneel gas in China. 'Luchtverontreiniging door kolen is daar namelijk probleem nummer één. Die transitie van kolen naar gas is enorm belangrijk en kan nu al plaatsvinden. Het Internationaal Energie Agentschap liet onlangs zien dat de groei van de energie in de afgelopen tien jaar in kolen gelijkstaat aan die van olie, gas, nucleair, wind, zon, en biomassa bij elkaar. Als je de CO₂-uitstoot wilt verminderen, zul je dus het gebruik van kolen moeten aanpakken.'

'In de tweede plaats investeren we in de productie van biobrandstof. We denken dat de beste grondstof daarvoor suikerriet uit Brazilië is. Die grondstof levert de grootste CO₂-reductie op en heeft het minste effect op het landbouwgebruik. Ook in Nederland maken we gebruik van biobrandstof. Dat weet eigenlijk niemand. Als je diesel of benzine tankt, zit daar vier of vijf procent biobrandstof in.'

'Het derde dat we doen is de opvang en opslag van CO₂. In Nederland hebben we het probleem met Barendrecht gehad; de opslag

van CO₂ onder de grond werd niet geaccepteerd. Maar er is geen scenario denkbaar dat je binnen die twee graden opwarming kunt blijven zonder CO₂-opslag. Vandaar dat we daarin investeren, ook al doen we dat nu niet in Nederland. We hebben projecten in Australië en in Canada.'

'In de vierde plaats zetten we in op efficiency. Daarvoor doen we een aantal dingen. We maken producten voor klanten waardoor ze minder hoeven te gebruiken. Het zichtbaarste voorbeeld is FuelSave benzine en diesel, voor minder brandstofverbruik.'

'De vijfde ontwikkeling noemen we *future energy technologies*. We gaan naar een wereld toe die er waarschijnlijk heel anders uit zal zien op het punt van elektriciteitsvoorziening. Data en energie gaan steeds vaker met elkaar verbonden worden.'

Dat is allemaal in wezen doordenken op de fossiele lijn. Die heeft als lastig bijproduct CO₂. U had het zojuist over de morele plicht om energie te leveren, maar er is ook een morele plicht om bij te dragen aan verduurzaming.

'Daarom heb ik eerder die drie harde waarheden genoemd. Je kunt dus niet met zoveel bevolkings- en welvaarts-groei zeggen: laten

Het is niet realistisch om met zoveel bevolkings- en welvaarts-groei te zeggen: laten we maar even stoppen met olie of gas

we maar even stoppen met olie of gas. Dat kan absoluut niet, dat is niet realistisch. Wij komen, als we optimistisch zijn, op dertig

procent hernieuwbare energie wereldwijd in 2050 uit. Dat is dan ten opzichte van een veel grotere vraag. Dat neemt niet weg dat die behoefte aan duurzaamheid er is. Dat is net zo goed een vraag waar je aan moet voldoen.’

Een ander belangrijk vraagstuk is de verdeling van de verantwoordelijkheid tussen overheid en bedrijfsleven. Waar ligt de rol van de overheid, waar die van de bedrijven?

‘Een van de interessante kwesties die daar aan nog voorafgaan is menselijk gedrag. Wat gaan consumenten, burgers nu werkelijk doen? We zeggen vaak het een en doen het ander, ook in Nederland, ondanks de bezorgdheid over het klimaat, die zeker aanwezig is. Mensen zijn niet altijd consequent in hun handelen. Dat menselijk gedrag is een van de grootste vraagtekens. “Barendrecht” ging niet goed. Het was top-down: mensen kregen te horen dat de opslag veilig was en stonden voor een voldongen feit. Je kunt niet langer projecten tot stand brengen als je de mensen er niet in een vroegtijdig stadium bij betrekt. Vandaar dat je niet alleen goed moet zijn in *technical engineering*, maar ook in *social engineering*, sociale bedrijvigheid. Als wij geen toestemming hebben, niet alleen van regeringen, maar ook van de lokale gemeenschappen waar wij in wonen en werken, dan lukt het niet.’

Terug naar de rol van de overheid. Is haar positie tegenover multinationals als Shell sterk genoeg?

‘Die positie is enorm sterk. De overheid stelt de doelstellingen en de kaders vast in heel algemene zin. We zijn enorm van overhe-

den afhankelijk. Als een regering tegen een bepaald voorstel van ons is, dan kunnen we er een streep door zetten. Voor ons is natuurlijk belangrijk dat het kader voor energie goed wordt vastgesteld en dat het speelveld goed wordt afgebakend. Het eerste aspect dat voor ons telt is stabiliteit. Er verandert wel heel veel, steeds opnieuw. Of het nou om belastingheffing gaat in Engeland, of om een stimuleringsregeling in Nederland. Elke keer weer iets anders. Wij investeren voor dertig, veertig jaar en hebben behoefte aan stabiliteit en duidelijkheid.’

‘Het tweede dat wij heel erg belangrijk vinden is dat de overheid een marktgericht, kosteneffectief beleid nastreeft. Het Europese CO₂-handelssysteem past daar heel goed. Je brengt de prijs van CO₂ in rekening, je geeft dan de juiste prikkels om ander gedrag te gaan vertonen en om verantwoorde investeringen te doen. Het systeem werkt echter niet goed: de CO₂-prijs is momenteel te laag. Wij pleiten nu in Brussel voor een hervorming van het CO₂-handelssysteem. We hebben een robuuste CO₂-prijs nodig. Een hogere CO₂-prijs zal ook bij ons pijn doen; wij produceren met onze raffinaderijen CO₂. Maar dat accepteren we dan.’

‘De voornaamste doelstelling die de overheid met het oog op klimaatverandering moet hebben is vermindering van de uitstoot van CO₂. Dat betekent in concreto dat je naar een toekomst van gas en *renewables* – energiebronnen die constant hernieuwbaar zijn, zoals de zon – toe moet. Dat is niet wat er nu gebeurt. Wat er nu gebeurt in Europa, is dat we kolen en *renewables* hebben. Dat is de Europese energiepolitiek van dit moment. Er is geen CO₂-prijs die het verschil tussen de gasprijs en de kolenprijs in rekening brengt, wat zou moeten om de CO₂-waarde van gas

tot uitdrukking te brengen. Gas is dus het kind van de rekening op dit moment. Je ziet in Engeland, in Nederland, in Duitsland, in Spanje dat de gasproductie terug dreigt te lopen en dat kolencentrales worden aangezet.’

‘Een andere taak van de overheid is dat ze technologie bevordert. Wat ons betreft door subsidies te geven in de vroege fase van ontwikkeling. De eerste fase, nog een beetje het laboratoriumwerk, maar vooral de eerste proeffabrieken, is een heel dure fase. Dan staan de technieken nog niet op zichzelf. Maar dan mag het op een zeker moment ook ophouden, dan moet de technologie zich ook bewijzen. Als ze zich niet bewijzen, moet je ze niet voor eeuwig blijven steunen.’

De milieubeweging zit daar anders in. Zolang je de winning van fossiele brandstoffen faciliteert, faciliteer je CO₂-uitstoot. Doorgaan op deze weg ziet de milieubeweging als het kannibaliseren van de duurzaamheid. Wat naar CO₂-opslag gaat, gaat niet naar opwekking van zonne-energie of andere alternatieven.

‘De hoeveelheid projecten met hernieuwbare energiebronnen wordt alleen bepaald door de hoeveelheid subsidie die erin gestopt

De hoeveelheid projecten met hernieuwbare energiebronnen wordt alleen bepaald door de hoeveelheid subsidie die erin gestopt wordt

wordt. Die zijn daar allemaal afhankelijk van. Zodra de subsidie stopt, stopt het project. Neem biomassa, die moet worden bijge-

stookt. Op 1 oktober is de subsidie op en dan wordt er gestopt met bijstoken. Wat is er mis met de redenering om zo veel mogelijk *renewables* te bouwen? Het grootste probleem is nu eenmaal de explosieve toename van CO₂. Er is bijna geen realistisch scenario dat ervan uitgaat dat het zal blijven bij twee graden opwarming. Het beleid moet twee dingen bevorderen. Allereerst dat er snel iets gebeurt. Hoe minder CO₂ er in de atmosfeer komt, des te beter. Onze huidige doelstellingen zetten ons op het verkeerde been. Alsof een ton CO₂ bespaard op 31 december 2019 evenveel waard zou zijn als een ton bespaard op 14 maart 2012. Quod non. Elk ton die we nu besparen is meer waard dan een ton in 2019. In het huidige beleid wordt daar geen onderscheid in gemaakt. We kennen de tijds waarde van geld, maar iets dergelijks gaat ook op voor het milieu. Vandaar dat we moeten overstappen van kolen naar gas, en olie gedeeltelijk kunnen vervangen door biobrandstoffen. Een snelle winst is absoluut essentieel om zo snel mogelijk de CO₂-uitstoot te verminderen. In de tweede plaats moeten we kosteneffectief zijn. Als het probleem bijna niet te verhapstukken is qua omvang en qua investeringen, dan moet je natuurlijk die dingen doen die kosteneffectief zijn. Dat betekent dat je begint met die dingen die nu al commercieel aantrekkelijk zijn, en dat je subsidies geeft voor innovatie en niet een “levenslange” exploitatiesubsidie.’

Vraagt uw kritiek op het beleid dan niet om een veel intensievere samenwerking met de overheid om dergelijke doelstellingen te realiseren?

‘We praten ongelooflijk veel met de Nederlandse overheid, en breder met de Neder-

landse samenleving. We praten met Brussel. Onze inzichten steken we niet onder stoelen of banken. En je ziet gelukkig wel zaken verschuiven. Het topsectorenbeleid van Verhagen is goed. Er gaat nu geld naar vroege innovaties, en er wordt niet eeuwig gesubsidieerd op exploitaties. Dat is een heel gunstige ontwikkeling. Ik denk dat het voor Europa zeer belangrijk is om voor de komende twintig en dertig jaar een CO₂-doelstelling vast te leggen. Al het andere is een middel tot. Je moet niet je middelen tot doel gaan verheffen, maar zo veel mogelijk inzetten op marktmechanismen en de CO₂-prijs.’

‘En wat wij zelf moeten doen? Het belangrijkste is dat wij helpen technologie te ontwikkelen en die vervolgens elders in de wereld inzetten wanneer die commercieel toepasbaar is. En wij moeten ook laten zien hoe je ook marktgericht effectieve oplossingen kunt krijgen. Dat is de bijdrage die wij aan de wereld moeten leveren.’

Waar heb je de meeste invloed om je duurzaamheidsidealen te realiseren? In de politiek of bij Shell?

Na een lach: ‘Bij Shell natuurlijk. Hier werk ik. We studeren, en dat is fascinerend in dit bedrijf. We ontwikkelen scenario’s, we praten daarover in dialoog met de politiek, met de samenleving, wereldwijd. En wat het toch weer anders maakt dan de politiek is dat wij gewoon dingen maken. Je hebt hier veel meer grip op het proces tussen het besluit en de verandering. En je kunt beter prioriteiten stellen. In de politiek word je zo snel afgeleid door media en de waan van de dag. Je bent geneigd om te veel te willen doen. Maar het gaat om zelfbeheersing. Eigenlijk is het heel eenvoudig: je hebt alleen heldere doelstellingen, handelssystemen, een paar mandaten en innovatiesubsidies nodig, meer niet. Nee weten te zeggen, dat is belangrijk voor de politiek. En de business en het beleid hun werk laten doen.’